

Kiire, turvallisuus ja valtiosäntö

Tuukka Brunila

Hallitus haluaa muuttaa perustuslain 10 pykälää laajentaakseen poliisin rikostiedustelua koskevia tiedustelutoimivaltuuksia. Muutosta valmistelleen työryhmän mietinnössä todetaan, että synnä ovat muutokset rikollisuudessa ja turvallisuusympäristössä.¹ Vastustusta tätä muutoshanketta kohtaan on herättänyt erityisesti ehdotus uhkaan perustuvan kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suojan rajoittamisen lisäämisestä momentteihin 3 ja 4.²

Toinen kiistanalainen seikka on pyrkimys muutoksen läpiviemiseksi perustuslain 73 pykälän 2 momentin kiireelliseksi julistamismenettelyllä. Tavallisesti lain säätäminen perustuslainsäätämisyjärjestyksessä vaatii, että laki jätetään lepäämään vaalien yli seuraavan eduskunnan hyväksyttäväksi. Jos kuitenkin 5/6 enemmistö julistaa sen kiireelliseksi, laki voidaan hyväksyä heti 2/3 enemmistöllä. Tämän menettelyn käyttöä tulee kuitenkin välttää. Esimerkiksi oikeuskansleri *Janne Salminen* toteaa omassa lausunnossaan 10 pykälän muutoksesta, että ”erityisesti kotirauhan suojan ytimeen ulottuvat lainsäädäntöhankkeet edellyttävät päätöksenteon tueksi laajaa ja monipuolista yhteiskunnallista keskustelua ja arviointia, mikä vaatii aikaa.”³ Kiire kumoaa mahdollisuuden laajaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, ja siten se myös heikentää valtiosäännön uudistamisen demokraattista perustaa.

Perustuslain muuttaminen on tehty ajallisesti tarkoituksenmukaisen hitaaksi. *Jaakko Husa* ja *Antero Jyränkin* mukaan perustuslainsäätämisyjärjestyksen taustalla on huoli perustuslain muuttamisen hätköimisestä. Nykyisen säätämisyjärjestyksen tarkoituksena on ”nimenomaan jarruttaa ja hidastaa valtiosääntöisiin perusratkaisuihin kajoamista pienen enemmistön turvin”.⁴ Hitaus on keskeinen piirre demokraattiselle valtiosäännölle. Husa ja Jyränki toteavatkin, että kiireelliseksi julistaminen vie pohjan kansalaisyhteiskunnalta ja mahdollisuudelta vaikuttaa perustuslain muuttamiseen vaalien välityksellä.⁵

Kiireen ja yhteiskunnallisen keskustelun vastakkainasettelussa on usein kyse turvallisuuden ja demokratian välisestä jännitteestä. Tämä jännite ilmenee erityisesti lainvalmistelun ajallisen luonteen puitteissa. Lainsäädäntöprosessin, joka etenee valmistelusta eduskuntakeskusteluun

1 Oikeusministeriö, Perustuslain 10 §:n tarkistaminen: Työryhmän mietintö. Oikeusministeriö 2026, s. 10.

2 Esimerkiksi Suomen Asianajajat vastustaa tätä lisäystä ja ”katsoo, että esitetyillä perusteilla mahdollistetaan suhteeton puuttuminen kansalaisten kotirauhaan ja viestinnän suojaan riittämättömällä valvonnalla”. Suomen Asianajajat, Lausunto perustuslain 10 §:n tarkistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä, <https://asianajajat.fi/lausunto-perustuslain-10-%C2%A7n-tarkistamista-valmistelleen-tyoryhman-mietinnosta/>.

3 OK V/3017/21/2025, s. 5.

4 Husa, Jaakko – Jyränki, Antero, Valtiosääntöoikeus. Kauppakamari 2012, s. 320.

5 Husa – Jyränki 2012, s. 321.

ja lopulta säätämiseen, on tarkoitus olla ajallinen prosessi. Se mahdollistaa niin asiantuntijoiden, eduskunnan, valiokuntien kuin laajemmin yhteiskunnankin osallistumisen lain säätämiseen. Asiantuntijoiden ja kansalaisten kuuleminen edistää lainvalmistelun laatua ja sen tiedollista pohjaa.⁶ Lakien säätäminen on näin ollen tarkoituksellisesti hidasta.

Kiireellä on merkittävä vaikutus lainvalmisteluun. Esimerkiksi pandemian aikana monet hallituksen esityksistä tehtiin kiireessä, minkä takia ne kärsivät niin tietopohjaan kuin juridiseen osaamiseen liittyvistä puutteista. Tämä osaltaan, paradoksaalista kyllä, hidasti päätöksentekoa.⁷

Kiirehtiminen erityisesti lausuntoajoissa on toki turvallisuuspolitiikkaa laajempi ilmiö. Oikeusministeriön arviomuistiossa todetaan, että lausuntoaika, jonka tulisi olla kuusi viikkoa, on vuosina 2022–2024 ollut keskimäärin viisi viikkoa.⁸ Myös Euroopan komissio on oikeusvaltioreportissaan kiinnittänyt huomiota lainsäädännön lausuntoaikojen toistuvaan lyhentymiseen Suomessa.⁹

Turvallisuuspolitiikan tasolla kiire liittyy erityisesti tuleviin kriiseihin varautumiseen. Tässä tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että aikajänne tulevaisuuden suhteen näyttäisi kaventuvan yhteiskunnallisten prosessien kiihtymisen myötä.¹⁰ Mitä nopeammin talouden, yhteiskunnan ja turvallisuustilanteen muutokset tapahtuvat, sitä suurempi kiire lainsäädännön muuttamiselle on. Tällöin tulevaisuuden aikajänne kaventuu ja tarve muutoksille kiihtyy. Tulevaisuushorisontimme valtiosäännön suhteen ei näyttäisi olevan enää edes yhtä vaalikautta, vaan esimerkiksi nyt suunnitteilla olevan perustuslain 10 pykälän muutoksessa aikajänne on vuosi – sikäli kuin tarkoitus on saada muutos tehtyä jo ennen kevään 2027 vaaleja.

Turvallisuuspolitiikkaan liittyvää kiihtyvää kiirettä ja lainsäädännön tarpeita on vaikeaa sovittaa keskenään. Kansainvälisessä tutkimuksessa puhutaan poliittisen päätöksenteon ja yhteiskunnallisten prosessien muuttumisesta eritahtisiksi siinä missä politiikan on nopeuduttava pysyäkseen kiihtyvän yhteiskunnan perässä.¹¹ Hyvä esimerkki tästä on valmiuslaki, joka säätelee poikkeusolojen toimivaltuuksia. Kiinnitin huomiota Oikeus-lehden viime numerossa siihen, että valmiuslain uudistamisen aikajänne on merkittävästi kiihtynyt.¹² Viimeisin muutos vuodelta 2022 julistettiin kiireelliseksi perustuslain 73 pykälän 2 momentin mukaisesti johdettua turvallisuustilanteen nopeasta muutoksesta. Kuten Maanpuolustuskorkeakoulun selvitys valmiuslain silloisesta uudistamisesta toteaa, turvallisuus ja lainsäädäntö ovat kehittyneet eritahtisiksi.¹³

Valmiuslaki ilmentää hyvin kiireeseen ja valtiosäännön uudistamiseen liittyviä jännitteitä. Valmiuslain oikeutus perustuu siihen, että poikkeusoloissa tarvittavista toimivaltuuksista on

6 Hämäläinen, Hanna – Salminen, Janne, Lainvalmistelun oikeudelliset puitteet. *Lakimies* 2/2024, s. 194–222, 212.

7 Ks. Brunila, Tuukka, Legislation, emergencies and the need for swift action: Tensions between the executive branch and emergency legislation during the COVID-19 pandemic in Finland. *The Theory and Practice of Legislation* 1/2025, s. 31–49.

8 Marinin hallituksen aikana 5,5 viikkoa ja Orpon hallituksen aikana 4,5. Oikeusministeriö, Lainvalmistelun kuulemisoppaan uudistaminen: arviomuistio säädösehdotuksista järjestettävien lausuntomenettelyjen lausuntoaikaa koskevasta ohjeistuksesta. Oikeusministeriö 2024, s. 7.

9 European Commission, 2024 Rule of Law Report: Country Chapter on the rule of law situation in Finland. European Commission 2025, s. 22–23.

10 Scheuerman, William E., *Liberal democracy and the social acceleration of time*. Johns Hopkins University Press 2004.

11 Rosa, Hartmut, *Social acceleration: a new theory of modernity*. Columbia University Press 2013, s. 259.

12 Brunila, Tuukka, Valmiuslain kokonaisuudistus hämmöittää: mitä tapahtuu poikkeusolojen määritelmälle? *Oikeus* 3–4/2025, s. 350–354, 350.

säädetty lailla etukäteen, jotta vältetään kiireeltä säätää toimivaltuuksista poikkeusolojen aikana. Myös vuoden 2022 valmiuslain muutosta, joka siis julistettiin kiireelliseksi, koskeva hallituksen esitys vetosi tähän oikeutukseen.¹⁴ Poikkeusoloihin varautumista hyvissä ajoin on siis myös alkanut määrittämään kiire. Näin ollen kiire ei ole enää poikkeusoloihin tai yleisemmin kriiseihin liittyvä piirre, vaan se on alkanut määrittää myös lainsäädäntöä normaalioloissa.

Kiireen laajeneminen valtiosäännön uudistamiseen on nähtävästi tapahtunut vuoden 2018 perustuslain 10 pykälän muuttamisen yhteydessä. Hallituksen esitys ko. muutoksesta toteaa, että ”Suomen turvallisuustilanteen heikentyminen ja tarve varautua Suomen kansallista turvallisuutta uhkaavaan toimintaan muodostavat hallituksen näkemyksen mukaan sellaisen poikkeuksellisen tilanteen, jossa perustuslain kiireelliselle muuttamiselle on osoitettavissa välttämätön tarve”.¹⁵ Vielä vuoden 2011 valmiuslain uudistamisen tapauksessa perustuslakivaliokunta toisti aikaisemman vallitsevan kantansa, että perustuslaintasojen muutosten kiireellistä muuttamisenmenettelyä ei tulisi käyttää kuin poikkeuksellisesti välttämättömissä tilanteissa,¹⁶ todetessaan, että perusteet kiireelliseksi julistamiselle eivät ole käsillä.¹⁷ Sen sijaan vuoden 2022 valmiuslain muutoksen tapauksessa valiokunta vetosi vuoden 2018 perustuslain muutoksen aikaiseen lausuntoonsa, jossa lyhyessä ajassa tapahtuneet muutokset Suomen turvallisuusympäristössä nähtiin perusteena kiiremenettelyn käytölle.¹⁸ Kiireestä onkin sen jälkeen, kuten ylempänä mainitut esimerkit sekä tämänhetkinen perustuslain 10 pykälän muutos osoittavat, tullut keskeinen osa valtiosäännön uudistamista.

Demokratian ja turvallisuuden valtiosäännölle asettamien vaatimuksien välillä on vaikeaa tasapainotella. Kuten tämänhetkisen perustuslain 10 pykälän muutosta koskeva työryhmän mietintö toteaa, ”perustuslain mahdollisia muutostarpeita tulee arvioida huolellisesti ja välttämättömiksi arvioidut muutokset tehdä perusteellisen valmistelun sekä siihen liittyvän laajapohjaisen keskustelun ja yhteisymmärryksen pohjalta.”¹⁹ Kiire ei siis sovi hyvin yhteen perusteellisen yhteiskunnallisen keskustelun ja siten demokraattisen valtiosäännön kanssa. Tällä hetkellä näyttääkin siltä, että turvallisuus painottuu demokraattisuuteen nähden valtiosääntömme muutosprosessissa.

13 Branders, Minna, Valmiuslain uudistamisen ilmiöpohjaiset lähtökohdat. Maanpuolustuskorkeakoulu 2021, s. 21.

14 HE 63/2022 vp., s. 7.

15 HE 198/2017 vp., s. 40.

16 Ks. PeVM 10/2006 vp., s. 6; myös PeVM 5/2005 vp., s. 6.

17 PeVL 6/2009 vp., s. 17.

18 PeVL 29/2022 vp., s. 11; PeVM 4/2018 vp., s. 10.

19 Oikeusministeriö 2026, s. 97.